

הלכות פסח תמה

תמח דין חמץ שעבר עליו הפסח וכו' ל"א סעיפים:

א חמץ הן גמור של ישראל שעבר עליו הפסח^א בין שעבר עליו כל הפסח ובין שלא עבר עליו אלא מקצת הפסח אפילו מקצת יום טוב האחרון של גלויות^ב הרי הוא אסור בהנאה^ג לכל אדם מ ישראל לפי שקנסתו חכמים לבעל החמץ על שעבר עליו בכל יראה וכל ימצא^ד ולא רצו חכמים לחלוק בגזירתם ואסרתו על כל אדם^ה ולא עוד אלא אפילו היה בעל החמץ אנוס שלא היה יכול לבערו או שלא היה יודע ממנו כלל עד לאחר הפסח אף על פי כן אסרוהו בהנאה^ו כדי שלא יניח כל אדם חמצו עד לאחר הפסח ויאמר אנוס הייתי:

ב אבל חמצו של נכרי שעבר עליו הפסח מותר^ז אפילו באכילה^ח אם הוא בצק או פת במקום שנוהגין היתר בפת של נכרי^ט דכיון שלא נעשה בו עבירה בשחיתו עד לאחר הפסח לא אסרוהו חכמים:

ג נכרי שהביא לישראל הדרון של חמץ אפילו הביאו ביו"ט האחרון סמוך לחשיכה לא יקבלנו ישראל^י מידו^{יא} שהרי בקבלה זו נקנה לו הדרון בקנין גמור ונעשה חמצו של ישראל ועובר עליו בכל יראה וכל ימצא ברגע זו שעד הלילה וכן לא יאמר לו הישראל שיניח הדרון במקום צנוע וכיוצא בדברים כאלו שניכר מהן שהוא חפץ בדרון^{יב} שאם הוא חפץ בו הוא נקנה לו^{יג} על ידי שהוא מונח בביתו או בחצרו שכל הדבר המונח בחצרו של אדם נקנה לו כאלו הוא מונח בידו ממש שהצירו הוא בשלוהו לכל דבר^{יד} אבל כשאין ניכר מתוך דבריו או מעשיו^{טו} שהוא חפץ בהדרון אין חצרו קונה לו לפי שכן הסתם אין נוח לאדם לקנות לו דבר האסור לו לקנותו^{טז} וכיון שאין נוח לו לקנותו אין חצרו נעשה בשלוהו לקנות לו דבר שאין נוח לו^{טז} שאין אדם נעשה שליח לחברו בעל כרחו:

ד ומכל מקום טוב להחמיר ולפרש בפיו שאינו רוצה שיקנה לו חצרו את הדרון של הנכרי^{טז}.

ו צריך לזהר לכפות עליו את הכלי עד הערב אם הוא שבת או יום טוב^{יז} אפילו יום טוב

שיקנה לו רשותו. וברלב"ג (ס"ד). מור בשם בעל העיטור (ח"ב הל' ביעור חמץ קכג, ג) ושול"ע ס"ב.
יב לבוש ס"ב (דבלאו הכי קו"ל שנוהר, ברלב"ג כדמסקי הסעיף ועי"ג).
יג מור ושול"ע שם. וראה לעיל סי' רמז ק"א סוף ס"ב.
יד שו"ת הרשב"א ח"א סי' קנח (אג"פ שאסור בתנאה ואין קנין מוקדם בו, כדלעיל סי' תלא ועי"ג).
טו ראה ב"מ י' ג' ב' ר"ע"א (אם חצר משום די או משום שליחות). ר"ש שם פ"א סי' כט (דחצר דבבא משום שליחות). וראה גם לקמן סוף סי' א"א (מטעם שליחות) עי"ג מ"ב ועי"ג.
טז שקבלו בידו או אמר לו שיניח במקום צנוע, כדלעיל.
יז ח"ב צ"ג, ב. ובר"ע ל"א ח"א ס"ב ג. לקמן סי' תפ"ו ס"ה. וראה בית מדרשו (פתקל) סי' יא.
יח שו"ת הרשב"א ח"א סי' קנח (שאנו קונה שלא ברצונו לא מטעם שליחות ולא מטעם די). ונתת מייטנות פ"א אות ג. טור ופ"ו ס"ב ג. וראה לעיל סי' תט ק"א ס"ב יא (בת"ח). לקמן סי' ג' סכ"א וסכ"ד.
יט ר"ש פ"ב סי' ה. טור ושול"ע ס"ב.
כ ח"י ס"ב ו.

א חושב"ב כח, א. טור ושול"ע ס"ב.
ב מור בשם בעל העיטור ח"ב הל' ביעור חמץ (קכג, ג).
ג מ"א ס"ב א. ח"י ס"ב ג.
ד ראה לעיל סי' תלח ס"ד, שאף צריך לבערו מן העולם, משום חשש תקלה שלא יבא לאכלו.
ה ר"ב שם (ג, ב) מ"א ס"ב ג.
ו ג' הל' שם (ג, ב) ד"ה האמרין, פ"ח ריש ס"ג. וראה לעיל סי' תמ ס"ג. וראה גם לקמן סוף ס"ב.
ז רמב"ם פ"א הל' ח"ד, טור ושול"ע שם. וראה לקמן סכ"מ, הרינו אפילו ברק ובשל (והיה אנוס שלא בער). וראה מ"ב ועי"ג.
ח רמב"ם שם. וראה לקמן שם שמטעם זה אסרו אף כשברק ובשל ועי"ג.
ט חושב"ב כח, א. טור ושול"ע ס"א.
ט ושאלתנו צו (שאלתה עה). ר"ף שם (י, א). טור ושול"ע שם.
י ירושלמי פ"ב הל' ה"ב. ר"ש פ"ב סי' ה. ובר"ע ל"א שכה סי' ועי"ג.
יא ר"ש פ"ב סי' ד (שיאמר הישראל שאינו רוצה

הלכות פסח תמה

רא

האחרון כמו שנתבאר בסמ"ח^א אלא א"כ הביאו כיום טוב האחרון סמוך לחשיכה^{כב} שבשענה מועמת אין לחוש שמוא ישכה ויאכלנו ואם הוא חול המועד צריך לעשות לפניו מהצד גבוה י' מפרים^{כג} כמו שנתבאר שם עיין שם כל פרטי דין זה:

ה' וכל זה כדורון וכוונתו בו שאין האחריות על הישראל אם יגבגב החמין או יאבד אבל אם הנכרי מביא לבית הישראל למכור או להפקיד אצלו צריך הישראל לומר בפירוש להנכרי שאינו רוצה לקבלו כדי שלא יתחייב באחריותו כלל ולא יוכל הנכרי לכפותו לשלם אף אם הוא אלם^{כד} ואם אינו אלם ואין הכרח כלל לישראל שיקבל פקדונו לא ינהנו שינית החמין ברשותו בכל ענין^{כה} אלא אם כן הוא סמוך לחשיכה כיום טוב האחרון^{כו} עיין סמ"ח^{כז}:

ז' ישראל שיש לו חמין הרבה^{כח} בערב פסח ורוצה למכרו לנכרי המכירו ומודעו^{כט} או ליתנו לו במתנה^ל אע"פ שהוא יודע בהנכרי שלא יגע בחמצו כלל אלא ישמרנו לו עד לאחר הפסח ואו יחזירו לו זה הרי זה מותר^{לא} דכיון שאם לא היה הנכרי רוצה להחזירו לו לא היה יכול לתבוע ממנו כרין שיהזירו לו^{לב} אם כבר קנהו הנכרי באחד מדרכי הקנייה שיתבאר^{לג} נמצא שכל ימי הפסח החמין קנוי להנכרי בקנין גמור ואחר הפסח שהוא מחזירו לו מתנה הוא שהוא נתן לו:

ז' ומכל מקום צריך ליזהר שלא ימכרו ויהננו לעבדו הקנוי לו לצמיתות^{לד} אע"פ שהוא דר מחוץ לבית הישראל ומושך את החמין מרשות הישראל לרשותו אף על פי כן אין החמין קנוי לו כלל^{לה} שכל מה שקנה עבד קנה רבו^{לו} אבל אם אין גוף העבד קנוי לו לצמיתות אלא שהוא שכיר אצלו מותר למכרו לו וליתנו לו אע"פ שהוא דר בבית הישראל^{לז}.

ובלבד שימשך הנכרי את החמין מרשות הישראל לרשותו או לרשות של הפקר^{לח} כדי שיקנה את החמין במשיכה זו^{לז}.

ואפילו אם קנה הנכרי את החמין באחד משאר דרכי הקניות שיתבאר^{לא} אף על פי כן אם אפשר טוב הוא שיוציא הנכרי את החמין מרשות הישראל קודם הפסח שאם ישאר החמין מונח ברשות הישראל יהא נראה כאלו קבל הישראל את החמין בפקדון מיד הנכרי ואחריות הפקדון על ישראל^{לב} אבל מעיקר הדין אין לחוש לזה^{לג} ומכל מקום אם הוא בענין שאם לא יוציאנו הנכרי מרשות הישראל יתחייב הישראל באחריותו דהיינו שאם יגבגב ממנו החמין או יאבד יתחייב להחזיר להנכרי דמי המכירה שנתן לו בעת קנייתו ממנו את

וש"ג. וראה שו"ת צמח צדק א"ח סי' נטז אות א.
לג לקמן סי"א.
לד למעט נר תושב דלעיל מהרוב"ת לפי' רנב וכו' דש,
שאין לו דין עבד כגעני לענינו.
לה שו"ת שער אפרים א"ח סי' ג. ד"י ס"ק יג. וברלעיל
סי' שסו סי"ג לענין ערוב.
לו גמרא פה, ב.
לז ט"ז ס"ק ד (משרת).
לח ראה ה"מ סי' קצו סי"ב, וסי' קצח סי"ג.
לט תרומת הדשן סוסי"ג קיט ורס"ג קכ, ושו"ע סי"ג.
לפירוש דד"י סי' ד.
מ לקמן סי"א.
מא ד"א ס"ק ד.
מב מ"א שם. ט"ז שם. ד"י רש ס"ק ד.

כא סעף ה.
כב אלה רבה ס"ק ה.
כג ח"י שם.
כד ח"י ס"ק פ.
כה רוקח סוסי"ג רסו. ד"י טו ס"י תנו ס"ק פ.
כו ברלעיל סי"ג שבגנון מועט אין לחוש כ"י.
כז רש סי"ג ורש סי"ה וס"י. ובק"א שם ס"ק ג צ"ן
לבאן.
כח לבוש סי"ג.
כט תרומת הדשן סי' קכ.
ל תוספתא פ"ב הל' ראש פ"ב סי' ה. מור וש"ע סי"ג.
לא תרומת הדשן שם ובסוסי"ג קיט. שו"ע שם. וראה וכן
ארח"א סי' כג.
לב מוש"כ מתנה מנת להחזיר שאמר, ברלממן סי"ה

הלכות פסח תמה

החמץ¹⁰⁰ צריך הישראל להזהיר את הנכרי שיוציא את החמץ מרשותו¹⁰¹ כדי שלא יתחייב להזהיר לו דמיו אם יגנב ממנו או יאבד¹⁰²:

ח' ויכול מקום אף על פי שהוציא הנכרי את החמץ מרשות הישראל לרשות או לרשות של הפקר אף על פי כן לכתחלה¹⁰³ צריך שימול ממנו הישראל כסף או שוה כסף¹⁰⁴ כפי שיווי כל המקח של כל החמץ בשער שבשוק או שיקח ממנו מעט כסף או שוה כסף וכעד השאר יעמיד לו ערב קבלן בעד כל המעות שישלם לו לזמן פרעון שקבע לו בענין שלא יהיה לו שום מענה ומענה על הנכרי בעד המעות כי אם על הערב קבלן¹⁰⁵ לפי¹⁰⁶ שיש אומרים¹⁰⁷ שהנכרי אינו קונה מטלטלין במשיכה אלא בכסף.

אבל בדיעבד שלא קנה הנכרי את החמץ אלא במשיכה בלבד או בכסף בלבד ועבר עליו הפסח הרי זה מותר¹⁰⁸ אפילו באכילה וכן אם נזכר לאחר שהגיעה עתה ששית שאז אינו יכול להקנותו לנכרי כמו שנתבאר בסימן תמ"ג¹⁰⁹ אין צריך לפרותו מהנכרי ולבערו מן העולם אע"פ שיש אומרים¹¹⁰ שהנכרי אינו קונה מטלטלין בכסף בלבד אלא במשיכה כמו שנתבאר בח"מ סימן קצ"ד וזה שלא משך את החמץ מרשות הישראל לא נקרה כלל אע"פ שנתן לו כל דמיו והרי הוא חמצו של ישראל מכל מקום (הרי יש אומרים¹¹¹ שנתברי קונה מטלטלין אפילו בכסף בלבד או במשיכה בלבד כמו שנתבאר ביו"ד סי' קל"ב¹¹² ויש לסמוך על דבריהם להקל בחמץ שעבר עליו הפסח שאינו אסור אלא מדברי סופרים שברברי סופרים הלך אחר המיסקל ועוד) כיון שהחמץ לאחר שהגיע זמן ביעורו אף אם לא היה מוכרו לנכרי לא היה ברשותו של הישראל ולא נקרא שלו כלל שהרי אין רשאי להחנות ממנו אלא שהתורה העמידה את החמץ ברשותו להיות שמו נקרא עליו שיעבור עליו בבל יראה ובל ימצא אם לא הוציאו מרשותו קודם שהגיע זמן הביעור ולא יערו מן העולם לאחר שהגיע זמן הביעור לפיכך בגילוי דעת בלבד שהוא מוגלה דעתו קודם שהגיע זמן הביעור שאין רצונו כלל שיהיה החמץ שלו די בזה להפקיע מעליו אסור כל רשאי ובל ימצא¹¹³ וגילוי דעת זה הוא מה שמקנה אותו לנכרי אע"פ שאינו קנין גמור המועיל מדין תורה שלא יוכל אחד מהן לחזור בו ולבטל המקח:

מ' וכל זה כמשוכר חמצו אבל אם נותנו במתנה לנכרי אין צריך אלא משיכה בלבד לדברי הכל שלא אמרו שקניינו של נכרי הוא בכסף אלא במכר שהנכרי צריך ליתן

100 ומשאת בנימין שם. ח"א שם. ח"י שם.
 101 נב סעיף ג.
 102 ש"ך בחו"מ סי' קצד ס"ק א וס"ק ד, הקייל ב"ח בתוס' ע"ז ע"א, א ד"ה רב. וראה לעיל סי' תנא ס"ב וק"א שם סי' ט, ש"ך חב הפוסקים ראשונים ואחרונים.
 103 נד רמב"ם הל' זביח ומתנה פ"א הי"ד. הל' מאכלות אמורות פ"ג ה"ב י"ד. וראה פמ"ד צנח צדק כ"ה, א (אם לדעת זו סבב בכסף אף מירבון).
 104 נח סימן זה בשע"ר לא הניע לדעתו. וראה שו"ע סוף סי' ט"ו שם ס"ק ד. ש"ך שם ס"ק י' וס"ק י"א.
 105 זו משאת בנימין ופ"א ח"י שם. וראה לעיל סי' תלד סי' כ (כשנמסרה דעתו ומבטל בלבו ומחשבו כעפר דין בכך להפקיע שמו מעליו שלא דא תקרא שליו). שם ספ"ו. ריש סדר מנחת חמץ (שגם ביטול חמץ אינו מועיל לחמץ זה ואם המכירה אינה כרת עובר עליו). פמ"ד צנח צדק כ"ה, א (שאין כאן גילוי דעת שמפקדו אלא שנוכרו והמכירה אינה כלום). עינים בשע"ר ע"ב.

106 מה שאז עובר עליו כשהוא בבית הישראל (ברלעיל סי' תמ' ס"ט וא"ך שאז עובר עליו). ואינו עובר עליו כשאינו בבית ישראל (ברלעיל שם סוף סי' א).
 107 ח"א שם.
 108 מה שאז אינו עובר אף כשהוא בבית ישראל (ברלעיל שם סוף וא"ך). וראה פ"מ וצנינים.
 109 אחרונים. שו"ת הרמ"א סי' פג. שו"ת נחלת שבעה סי' במ"א. מ"א מק"ד כשם שו"ת משאת בנימין סי' נב. ח"י ס"ק ד.
 110 ראה תוס' קידושין ב, א ד"ה כפרותה. כ"מ הל' עבדים פ"ב ה"א דה"ח. וראה גם סידור דני פרוין הבן.
 111 ויבאר לקמן בסדר מנחת חמץ. וז"ה לקמן רש"י ל"ב לענין מנחת החמץ שהחמץ בו.
 112 קאי על מ"ש בתולה, שע"ך גם קנין כסף.
 113 ר"ש קדושין ד, ב ד"ה האיל. בכורות ג, ב ד"ה קנין. משאת בנימין סי' נג וסי' צ. ד"ר"ש קאדונוב בשו"ת נחלת שבעה סי' ל. וראה גם לקמן סי' תג סכ"ז.

הלכות פסח תמה

רג

כסף מקנתו להמוכר וכוזו נקנה לו המכר אבל במתנה שאין שם כסף מקנה די במשיכה בלבד¹⁰:

י אם אותו הנכרי שהוא מקנה לו חמצו לא משך בעצמו את החמץ מרשות הישראל אלא צוה לישראל אחר או לנכרי אחר שיביא לו את החמץ מרשות הישראל אין זה כלום מפני שאין אומרים שלוחו של אדם כמותו אלא בישראל שנעשה שליח לישראל¹¹ כמו שנתבאר בחו"מ סי' קפ"ח¹²:

יא לפיכך אם היה החמץ רב שאי אפשר להנכרי בעצמו להוציא את כולו מרשות הישראל קודם הפסח¹³ וכן אם אין הנכרי רוצה להוציאו מרשות הישראל וכן אם אין החמץ כאן אצל הישראל שיוכל הנכרי למושבו כגון שהוא בעיר אחרת או על הדרך¹⁴ צריך להקנותו להנכרי באחד משאר דרכי הקניה שהן קנין גמור המועיל שלא יוכל אחד מהן לחזור בו כגון בכל דבר שנהגו הסוחרים לקנות בו¹⁵ דהיינו על ידי הרושם שנהגו בקצת מקומות שכשהלוקה רושם על המקח כרי שיהיה לו סימן ידוע שהוא קנוי לו קנין גמור¹⁶ או על ידי תקיעת כף או על ידי נתנת פרוטה במקומות שנהגין שכשהלוקה נתון פרוטה למוכר¹⁷ או שמכין בכפתיהן זה על גבי זה¹⁸ נגמר המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו או על ידי שימסור הישראל להנכרי את המפתח מן החדר שהחמץ מונח בתוכו אם הוא במקום שנהגין שמסירת המפתח קונה קנין גמור¹⁹.

או על ידי אגב קרקע²⁰ דהיינו שימכור להנכרי גם החדר שהחמץ מונח בתוכו²¹ ויאמר אגב החדר תוכה החמץ שבתוכו אבל אם אינו אומר כלשון הוה אע"פ שמתחלה מכר לו את החדר ואח"כ מכר לו את החמץ שבתוכו אין החמץ נקנה להנכרי על ידי שהוא מונח בחדרו של נכרי שלא אמרו חצרו של אדם קונה לו אלא בישראל שהחצר הוא כשלוחו²² ושלוחו של ישראל כמותו אבל אין שלוחו של נכרי כמותו כמו שנתבאר²³:

יב כשמוכר להנכרי את החדר צריך שישלם מהנכרי כסף²⁴ או שוה כסף בעד כל דמי המכירה או שיקח מעט כסף או שוה כסף ובעד השאר יעמיד לו ערב קבלן שישלם לו לזמן פרעון שקבע להנכרי²⁵ וגם יכתוב לו שמר מכירה²⁶ שאין הנכרי קונה קרקע לא

10 וכו' לענין מכירת בהמה נמכרת, ב"ר"ה סי' שש ס"ו. מ"ו שם ס"ק י. ה"ש קאידנובר בשו"ת נחלת שבועה מוס"ל. ל' ס"ח כ"ח ס"ב ד"ה ונמדינה זו. מ"א שם. אנחנו במדר מכירת חמץ; ואין תקנה אלא בשבירות ב' ואגב קנין שבירות החורים ידה קניי לו כל החמץ שבהם ב'. והנעם שמכירתו או השכרת החורים צריכה להיות דוקא החורים שהחמץ מונח בהם, ראה תיקוני מקואות ע' קננ. ס"ט ה"ש קאידנובר שם. ז"י שם. וראה פס"ד צמח צדק כ"ה, ג"ה. שו"ת צמח צדק סי' ל"ד אות ג. וראה גם לעיל סי' (שהצד נמנעם שליחה). וראה מדר מכירת חמץ ד"ה נכון, שפ"ג נכון שנתכרי ידה פנוך להורים (שאו יש אומרים שקנה נמנעם יד). וכו' לקמן שם במכירת בהמה דמכירת.

ע סעף ג.
עא וז"א ס"ק ד.
עב כדלעיל ריש סי', לענין הכסף עבור החמץ עצמו, ויתבאר במדר מכירת חמץ.
עג של"ה ריש מסכת פסחים (קמא, א) ד"ה כשהייתי:

11 תוס' ע"ז ע"א, א ד"ה פירשני. וראה פס"ד צמח צדק כ"ב ב' ואי"ק.
12 ש"ד בחו"מ סי' קנ"ג (ראה שם סי' רנ"ג ס"ק ה). ר"ש קאידנובר בשו"ת נחלת שבועה סי' ל. בית שמואל סוסי"י ה, ממשינענות תרומת הדשן סי' רצנ"ג. מ"א ס"ד. ר. ח"י סוף ס"ק ד. וראה שרי המ"ד פאת השדה נמכרת אל"ף אות ע"ה ד"ה ועל מה.
13 סימן ט"ז בהשע"ל לא הגיע לדינו, וראה מור וצ"ח שם מע"ף א (שאין שלוחות לעכו"ם). וראה גם לעיל סי' רנ"ג מ"א. לקמן סי' ת"ג סכ"ג.
14 וז"א ריש ס"ק ד.
15 וז"א ס"ק ה. וראה ח"י ס"ק ב.
16 אחרונים. משא"כ בנינין סי' צ"ג. מ"א ס"ק ד. ח"י ס"ק ד. וראה שו"ת צמח צדק י"ד סי' רל"ג.
17 ח"מ סי' ר"א ס"א.
18 ח"מ שם ס"ב.
19 ספ"ע שם ס"ק ה.
20 רמ"א שם ס"ב.
21 של"ה ריש מסכת פסחים (קמא, א) ד"ה כשהייתי:

הלכות פסח תמה

רד

בכסף בלבד ולא בחוקה אלא בשטר עם הכסף כמו שנתבאר בח"מ סי' קצ"ד י"ד (ועיין שם בסי' קצ"א האריך יכתוב לשון המכירה בשטר י"ט).

אך כל איש אשר ידאת ה' ננע בלבו לצאת ידי כל הדעות במכירת חמץ שתהיה מכירה גמורה לדברי הכל יכתוב השטר מכירה כנוסח הכתוב בסידור י"ז:

יג. אפילו אם הקנה את החמץ להנכרי באחד משאר דרכי הקנה ולא מכר לו את החרד אעפ"כ צריך למסור להנכרי את המפתח מן החרד שהחמץ מונח בתוכו כדי שיוכל הנכרי ליכנס להחרד וליטול את חמצו י"ב בכל עת שירצה מכל ימי הפסח וכן צריך לזהר שלא יניח הישראל את חותמו על החמץ כדי שירא הנכרי ליטול מן החמץ כלום שלא מדעת הישראל י"ג ואפילו בדיעבד אסור החמץ בהנאה לאחר הפסח אם לא מסר לו את המפתח י"ד קודם שעשה ששית או שהניח חותמו על החמץ קודם מכירתו או בשעת מכירתו י"ה דכיון שבשעת מכירה גילה הישראל העתו להנכרי שאין רצונו שיטול הנכרי את החמץ מרשות הישראל שלא מדעתו הרי לא מכר לו כלום ואין זה אלא הערמה בעלמא י"ז.

אבל אם מכר לו החמץ כדינו כמסירת המפתח ואח"כ הניח הישראל חותמו על החמץ אף שאסור לעשות כן וצריך למחות ביד העושה כן מכל מקום בדיעבד לא נאסר החמץ לאחר הפסח דכיון שמכר החמץ להנכרי כדינו מיד נקנה החמץ להנכרי קנין גמור והרי הוא כשלו ממש ואף שאח"כ חתמו הישראל בחותמו לא יצא החמץ מרשות הנכרי על ידי כך והרי זה כאלו חתם את החמץ שהוא של נכרי ממש ולא היה להישראל חלק וזכות בו מעולם שבודאי לא נאסר החמץ בשביל כך כי כל אימת ומתי שהנכרי רוצה הוא מסיר את החותם ונוטל מן החמץ כל מה שירצה י"ח:

יד. (אבל אם לאחר שמסר את המפתח לנכרי בשעת מכירה חזר ונטלו ממנו בעל כרחו כדי שלא יכנס הנכרי לתוך החרד ויטול כלום מהחמץ הרי חמץ זה לאחר הפסח אסור בהנאה לכל אדם מישראל דכיון שלא הניח את הנכרי ליכנס לתוך החרד שהחמץ מונח שם הרי נפטר הנכרי מאחריות החמץ שאם יגנב ממש החמץ חל ההפסד על הישראל הדיינו שלא יצטרך הנכרי לשלם לו חובו שחייב לו בעד החמץ שמכר לו י"ט וכל חמץ שייקנו ממנו הפסד לישראל אם יגנב או יאבד עובר עליו ישראל בכלל יראה וכל ימצא ולאחר הפסח הוא אסור בהנאה כתמצו ממש שעבר עליו הפסח כמו שנתבאר בסי' ת"מ י"ט):

מז. צריך להזהיר לחמץ עם שיאמרו להנכרי הריני מוכר לך את כל החמץ שיש לי ולא

עט ראה שולחן ערוך צדק א"ח סי' ט"ז (שהבא מנח אנוש העיר ומוכר לנכרי אין מסירת המפתח מעקבת. וכן אין טרונ כומנעט). אהלי שם 4 ע' יא. א"ת ח"ג אגרת ד"שני נטעו נבריא, פסח ח"א ע' קכב. אוצר מנהגי חב"ד, ניסן, ע' פב. סדר מכירת חמץ ע' קמ.
פ ט"ז שם. ח"י שם.
פא ב"ה ונ"א וי"י שם.
פב ח"י שם.
פג ראה שולחן ערוך רבנו סי' ד (כשהמוכר הוא בעל תנות י"יש, ולקוח אח"כ מנהי"ש למכור). שאלי ציון ח"ב סי' ד אות ב ו"ה אכן ארית. תיקוני מקוואות לפי תקנת רבותנו ע' קסה.
פד סעיף ט וא"ף. וראה מ"מ וציונים.

עד סימן זה בשעניר לא הגיע לדיון, וראה שו"ע ונ"א שם סי"א. וראה ב"ח שם ד"ה כתב הר"ן, וש"ך שם סי"ב. רלא מרני אף כשהתנה בפירוש שקנין הכסף יועיל, וראה מ"מ וציונים.
עה כשהוא שטר קנין (ראה ענין הכולל סי' מ). וראה תיקוני מקוואות ע' קסה, שנוסח השטר שבסדר מכירת חמץ הוא שטר ראוי.
עו והדפיסים הוסיפו כאן ולתועלת השלימות דלמען לא יחסר כל בפסח הזה הצגנו נוסח זה בסוף הספר.
עז ראה שולחן ערוך ריש מסכת פסחים (קמא, א) ר"ה כשהדית.
עח אחרונים. ב"ח סי' ד"ה ומהו. מ"ז סי' ד. מ"א סי' ק' ד (מפתח). ח"י סי' יד.

הלכות פסח תמה

רה

יאמר לו הריני מוכר לך את המפתח שזה אינו כלום ואפילו בדויעבד אסור החמץ בהנאה לאחר הפסח שהרי לא מכרו כלל⁹⁹:

מן ערב פסח שהל בשבת ושכח ולא מכר המצו לנכרי בערב שבת לא ימכרנו לנכרי בשבת אפילו אינו לוקח ממנו מעות כלל אלא קוצץ עמו סכום המקה או מוכרו לו כשער שבשוק בלא קציצת סכום מקח ומקנה לו החמץ באחד מדרכי הקנייה הרי זה אסור אפילו במקום הפסד מרובה אע"פ שמכירה זו היא לצורך מצות כיעור חמץ לא התירוה חכמים בשבת כמו שנתבאר בסימן ש"י¹⁰⁰ שמקח וממכר גמור לא התירו אפילו לצורך מצוה עיין שם אלא כיצד יעשה יתנו במתנה גמורה לנכרי המכירו ומידעו שהוא יודע בו שיחזירו לו לאחר הפסח ויהרר להקנות לו החמץ בהגבהה או במשיכה¹⁰¹ שימשכנו הנכרי לרשותו אם אין צריך להעבירו דרך רשות הרבים כמו שנתבאר בס"ד תמ"ד¹⁰² עיין שם ואם החמץ רב שאי אפשר למושכו יוהר להקנות לו במסירת המפתח¹⁰³ ואע"פ שאסור ליתן מתנה בשבת מ"מ לצורך מצוה התירו¹⁰⁴ כמו שנתבאר בסימן ש"י¹⁰⁵ עיין שם:

יז רשאי ישראל לומר לנכרי בשעה ה' בערב פסח או קודם¹⁰⁶ עד שאתה לוקח חמץ מנכרי או מישראל אחר במנה קח ממני במאתים¹⁰⁷ ואקחנו ממך¹⁰⁸ לאחר הפסח ואחזיר לך מעותך ואוסף לך עוד ריוח על זה¹⁰⁹ ואע"פ שהנכרי הוא מוכרה להחזיר לו החמץ לאחזה"פ שהרי לקח ממנו ביותר מכדי שווי¹¹⁰ מכל מקום כיון שכבר מכר לו את החמץ במכירה גמורה¹¹¹ והקנה לו בקנין גמור הרי הוא כשלו ממש כל זמן שלא חזר הישראל ולקחו ממנו:

יח אף על פי שבכל התורה כולה הנתון מתנה על מנת שיחזירה לו לאחר זמן הרי היא מתנה גמורה¹¹² הרי היא כשלו ממש בתוך הזמן מכל מקום לענין חמץ בפסח החמירו חכמים ואסרו ליתן החמץ במתנה לנכרי על מנת שיחזירו לו לאחר הפסח¹¹³ ואפילו אם אינו אומר לנכרי על מנת שתחזירו לי אלא נותנו לו ואומר לו ראה שתחזירו לי לאחר הפסח ואף אם לא תחזירו לי הרי הוא שלך במתנה גמורה כל ימי הפסח¹¹⁴ אעפ"כ כיון שהרי אומר לנכרי כפירוש שיחזירו לו החמירו בו חכמים מחמת תומרת החמץ ואין ללמוד מכאן למקומות אחרים¹¹⁵:

פ"ק ה. ח"י ס"ק יט.
צו כפירוש רבנו מנחם שם בשם רבנו דקנאה. פירוש השני שבב"ח ס"ב ד"ה ואם מכרו. וכו"ה לקמן ס' תמו ס"ד.
צז ב"ח תמ"ז שם.
צח קדושין ו, ב. הנהות מייטוניות שבת פ"ה אות ב. וראה גם לעיל ס' רמת קניא, ס"ק ד.
צט הנהות מייטוניות שם. תרומת השטן ס' כב. שו"ע ס"ג. וכו"ה לקמן ספ"ב. וראה לקמן ס"ט, שיש בזה גם ספק אימור של תורה שמא לא יעשה כו'. וראה שארית תהרה א"ח ספ"י י שנשענן מארמ"ר שיש בו אימור כל יראה ובל יצאנו מן התורה. וכן פסקו רב"ז (ח"ה ס' ארמון. הובא במ"א שם), ופ"ח ס"ג ד"ה אבל מתנה. וראה גם שארית תהרה שם ס"ג. שולח צמח צדק ס' מש א.ות א. חקרי הלכות ח"ד כה, א.
ק ת"א ס"ק ד.
קא שאמר לו כן כפירוש (ליישב תמדת הח"ח סוף ס"ק יז).
קב תרומת הרשן שם. מ"א שם. ח"ח ס"ק יז.

פח אחרונים. מ"א סוף ס"ק ד. ח"י ס"ק יד. אליה רבה ס"ק י.
פו ס"ד יד.
פז כ"לעיל ס"ט, שבמתנה מועיל קנין משיכה לחבר הכל.
פח סוף פ' (שיכול ליתן לו במתנה בשבת כשהוא לצורך מצוה) וס"י (שכשאין צריך להעבירו דרך רשות הרבים יכול ליתן לו הרבה בבת אחת).
פט ח"י ס' תמו ס"ק ז.
צ מתיב ביצה רמזו תרעו בשם בה"ג. הובא במ"א ס' שו"ע ס"ק נה.
צא שם (שמותר רק לצורך היום או כשאינו יוצא לנכרי מושביתו או במתנה על מנת להחזיר). וערוך לעיל ס' תמו ס"ח (גם שם צ"ח ס"ח' שו). וראה מ"מ וציונים הע"כ תרכ"ע' 54.
צב שו"ע ס"ה.
צג נספחא פ"ב ה"ה. רמב"ם פ"ה ה"ה. טור ושו"ע ס"ה.
צד מורה מ"א ס"ג.
צה הנהות מייטוניות ה"ל שבת פ"ז אות ב' (ביתר). ט"ז

יז ואפילו ליתן או למכור על תנאי כגון שאמר לו הריני מוכרו או נתתו לך במתנה לחלוטין מעכשיו על מנת שתעשה דבר פלוני בתוך הפסח או לאחר הפסח אף על פי שכשיעשה הנכרי אותו דבר בזמן שקבע לו נמצא שלמפרע היה החמץ שלו מקודם הפסח מכל מקום לכתחלה אסור לעשות כן¹³⁷ ויש כאן ספק איסור של תורה שמא לא יעשה הנכרי אותו דבר בזמן שקבע ונמצא שלמפרע לא נקנה החמץ לנכרי מעולם¹³⁸ והרי זה כחמצו של ישראל המופקד ביד נכרי שעובר עליו הישראל בכל יראה ובל ימצא¹³⁹ כמו שנתבאר בסיומן ת"מ¹⁴⁰:

כ אבל אם לא אמר לו מעכשיו אלא נתנו לו בבתם ואמר לו אם תעשה דבר פלוני בתוך הפסח או לאחר הפסח יהיה החמץ שלך אע"פ שעשה הנכרי אותו דבר בזמן שקבע לו אף על פי כן לא נקנה לו החמץ אלא מאותו זמן ואילך וקודם אותו זמן היה החמץ כמופקד ביד הנכרי ועבר עליו הישראל בכל יראה ובל ימצא¹⁴¹ ולפיכך חמץ זה לאחר הפסח אסור בהנאה ואסור לכל אדם מישראל לקנותו מן הנכרי¹⁴²:

כא וכן אם אמר לו הריני מוכרו לך על מנת שתחזירנה לי כשהיה לי המים לפרותו מנכך אין זו מכירה כלל אף אם נתן לו הנכרי כל דמי החמץ שהרי בכל יום ויום מימי הפסח אם יבא הישראל לפרות חמצו אין הנכרי יכול לעכב על דוד נמצא שאין החמץ קנוי להנכרי כלל ואינו כשלו ממש ולפיכך חמץ זה לאחר הפסח אסור בהנאה שהרי עבר עליו הישראל בכל יראה ובל ימצא¹⁴³:

כב אבל אם אמר לו על מנת שתחזירנה לי לאחר הפסח כיון שכל ימי הפסח לא היה מחויב להחזירו להישראל הרי הוא כשלו ממש כל ימי הפסח ולפיכך לאחר הפסח הוא מותר¹⁴⁴ אפילו באכילה כיון שלא עבר עליו הישראל בכל יראה ובל ימצא אלא שלכתחלה אסור לעשות כן כמו שנתבאר¹⁴⁵:

כג אבל מותר לומר לו לכתחלה הריני מוכרו לך במכירה גמורה לחלוטין אבל זכות זה שיריתי לי בו שאם תרצה למכרו לא תמכרנו לשום אדם חוץ ממני וטוב שכל אדם המוכר חמצו לנכרי יאמר לו כן בפירוש ויועיל בזה ששום אדם חוץ ממני לא יוכל לקנות חמצו מן הנכרי לאחר הפסח וככל מקום אף אם לא אמר לו כן בפירוש אין שום אדם יכול לקנותו מן הנכרי שבוראי היתה דעתו כן כשמכר לנכרי שישאר לו זכות זה בחמצו ששום אדם לא יוכל לקנותו מן הנכרי¹⁴⁶:

כד אבל לא יתנה עם הנכרי בשעת מכירה שעל מנת כן אני מוכר לך שלא תמכרנו לשום אדם חוץ ממני שמא יעבור הנכרי על תנאי זה וימכרנו לאדם אחר ונמצא שלמפרע לא היה החמץ קנוי להנכרי מעולם¹⁴⁷ ועבר עליו הישראל¹⁴⁸ בכל יראה ובל ימצא ויאסור החמץ בהנאה:

קז אלה רבה ס"ק יא.
קיא סעף יח. וראה מה שצוין לעיל שם.
קיב ט"ז ס"ק ג' ובסי' רמז ס"ק ה' ולמד מדין מעורפ"א שבוחרים ס"י [קנן] ורמ"א ס"ה. וראה מ"א סוף ס"ק ד. לעיל ס"י רמז ס"ט. וראה לק"ש תפ"ז ע' 130.
קיד ט"ז ס"ק ג', ובסי' תתא ס"ק ג'. ח"י שם ס"ק ג'. פרי"ח ט"ח סוף מ"א, ובאן ס"ג ד"ה ומ"ש אבל. וראה גם לעיל שם סוף ס"ג. לעיל סוף ס"ט.
קיד ט"ז שם.

קז ח"א ס"ק ג'.
קד כדלקמן סכ"ד וש"ג.
קה מ"ג פ"ד ה"ז. מ"א שם.
קו סעף א.
קז רמב"ם פ"ד ה"ז. שו"ע ס"ד. לפירוש הב' במ"א ס"ק ג'.
קח כדלעיל ס"א (שהמנץ שנכר עליו הפסח נאסר לכל אדם) וז"ל.
קט רמב"ם פ"ד ה"ז. שו"ע ס"ד. לפירוש הראשון במ"א ס"ק ג'. וראה מור וישראל ח"מ ס"י ה' ס"ג, וסמ"ע שם ס"ק יא.

הלכות פסח תמה

רו

כה, אם אין הנכרי רוצה להחזיר לו החמץ לאחר הפסח אלא רוצה להחזיקו לעצמו ולשלם דמיו לישראל אסור לתבוע אותו כדיניהם או לכופו בשאר כפיות עד שחזירו לו שהרי כבר נזכר לו להלוותם^{קכ}:

כו אין למכור את החמץ למוכר^{קכ} שאף על פי שהמא ישראל הוא^{קכ} וחמצו שעבר עליו הפסח אסור בהנאה כחמצו של ישראל ואם עבר ומכר לו חמצו בדבר מועט מפני שהוא מכירו ויודע בו שחזירו לו לאחר הפסח שלא היה יודע שהחמץ הוא אסור בהנאה אם יש הפסד מרובה בדבר יש להתיר לו שיאמר להמוכר שיחליף את החמץ עם נכרי על חמץ אחר או על דבר אחר או שימכרנו לנכרי והחליפין או המעות מותרין לישראל^{קכ} כמו שנתבאר בסיומן תמ"ג^{קכ} ע"ש:

כז ישראל ונכרי שהיה להם שותפות בחמץ ועבר עליו הפסח אע"פ שהחצי של ישראל נאסר בהנאה והוא מעורב עם החצי של הנכרי אף על פי כן כשיחלוקו אחר הפסח הרי החצי של נכרי מותר^{קכ} אפילו באכילה^{קכ} וחצי של ישראל אסור אפילו בהנאה:

כח ישראל שהיה לו בבית הרחיים תבואה שאינה מחומצת לשתנה קודם הפסח ולא נשתנה עד שהגיע הפסח שאו מתנה הנכרי בעל הרחיים ואפה ממנה פת ולאחר הפסח הביא את הפת לישראל להראות לו מוכתו מותר לישראל ליקח דמים מן הנכרי בעד התבואה ואין זה נהנה מחמץ שעבר עליו הפסח לפי שהנכרי בשעה שעשה ממנה עיסה וחיימה הרי זה כאלו שרפה שהרי אינה ראויה עוד להישראל וקודם שהימצה היתה עדיין מותרת לישראל א"כ דמי היתר הוא מקבל מן הנכרי^{קכ}.

ואין מחייבין את הישראל ליקח הפת מן הנכרי ולבערו מן העולם כדי שלא ימכרו הנכרי לישראל אחר שאינו יודע שהוא חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ויאכלנו לפי שאין הישראל מתייב להפסד ממונו מפני תקלת אחרים כיון שהוא אינו נותן לפניהם תקלה שהרי אינו מוכר החמץ להנכרי אלא הנכרי משלם לו נזק וממילא נשאר החמץ להנכרי^{קכ} עיין סיומן ת"מ^{קכ}:

כט חמץ הנמצא ברשות ישראל לאחר הפסח מיד וידוע שעבר עליו הפסח^{קכ} אע"פ שברק בליל י"ד חתקנת חכמים^{קכ} וכיטל כל חמצו^{קכ} שנשאר ברשותו שלא מצא כבדיקה ונמצא שלא עבר בכל יראה וכל ימצא אפילו מדברי סופרים על חמץ זה שנמצא ברשותו לאחר הפסח אף על פי כן הוא אסור בהנאה אפילו יש לו עדים שביטל כל חמצו או שהפקירו בפניהם^{קכ} בלשון הפקר ממש שאם יהא מותר בהנאה יש לחוש^{קכ} שמה יניח כל אדם חמצו עד לאחר הפסח ויאמר שהפקירו^{קכ} קודם הפסח כדי שנתיר לו ליהנות

קטו אחרונים. מ"א סוף ס"ק ה. ח"י ס"ק יד.

קטז ס"ז ס"ק ה. ח"י ס"ק יד.

קטז מהר"ן מד, א. וברמב"ם ס"ה קט"ז וש"נ.

קטז ס"ז שם.

קטז סוף י.

קכ ח"י ס"ק ב. וברמב"ם ס"ה שצו מ"י שבדבריהם יש

ברירה.

קכא בח"י שם הסתפק בהו.

קכב בית הלל יודו מ"י קלב ס"א. ח"י ס"ק ד (ושאפילו

כיון נזק מותר ממשע זה כו"ד שם). וראה פס"ד

צנה צדק כ"ג. ג. שאלי צדק ח"ב ס"ה מו את. ג.

קכג ח"י שם.

קכד סעף ז' וק"א שם ס"ק וי.

קכה רישלני פ"ב ח"ב סכ"ו יתכן. ר"א"ש פ"ב ס"ה ד.

טור ושו"ע ס"ה.

קכו פ"ה ס"ה.

קכז מור וש"ע שם.

קכח ח"י ס"ק ב. וראה גם אלה וזמא ס"ק ה. ואלה

רבה ס"ק וי.

קכט רישלני שם (ח"ש להערה).

קכ קל רא"ש שם (וראה סדר מבויר חמץ בתחלתו, פירוש

הרשב"א בהערה שבירושלמי. וראה גם לקמן

במנפך, בהעתק משארית הירדה).

הלכות פסח תמה

רה

ממנו ואפילו חמץ שנמצא מושלך במקום הפקר שהשליכו שם ישראל קודם שעה ששית בערב פסח כרי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא בפסח כמו שנתבאר בס"י תמ"ה^א שמתור לעשות כן לכתחלה מכל מקום לאחר הפסח אסור לכל אדם מישאל ליהנות ממנו^ב:

ל' כמה דברים אמורים כשדוע שהוא של ישראל או שרוב עוברי מקום ההוא הן ישראל שזמן הסתם נפל שמה מן הרוב אבל אם רוב עוברי מקום ההוא הן נכרים^ג או אפילו מחצה על מחצה תולין להקל לומר שזמן נכרי נפל שמה ומותר אפילו באכילה^ד שכל ספק דברי סופרים להקל^ה.

וכל זה כשנמצא מיד לאחר הפסח שאי אפשר לתלות שנפל שמה לאחר הפסח אבל אם אפשר לתלות שנפל שמה לאחר הפסח מותר באכילה בכל ענין^ו אפילו נמצא בתוך ביתו של ישראל^ז שכל ספק דברי סופרים להקל.

לפיכך יש להתיר לגנות מן המומר אחר הפסח שבר וי"ש ושאר חמץ אם יש לתלות^ח שנעשה אחר הפסח ולא עבר עליו אפילו מוקצת הפסח^ט.

ויש מחמירין^י בכל ספק חמץ שעבר עליו הפסח לאסרו באכילה ויש לחוש לדבריהם במקום שאין שם הפסח מרובה אבל בהנאה מותר לדברי הכל:

לא חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור להאכילו אפילו לבהמות נכרים או של הפקר^{יא} כמו שנתבאר בס"י תמ"ב^{יב} לענין חמץ בפסח עיין שם:

ומתיאשי, ואעפ"יכ אם של ישראל אסור ... [ומש] כשייר נכסת הרגילה הנכ"י אות ה, מפסקי מר"ם מרקנטי ס' קנ, שמתור להפקיר חמץ קודם שעה ששית על גנת לכות בו אחר הפסח ושרי אף באכילה, הווא עצמו מסיק שם שאם הפקירו בעדים שרי, הווא מירושלמי דג"ל נראה שאסרו ממשעם הערנות] ומת יערום ופקיר על חזק לכות בו, וזהכי לא תהני עדים ... [ואילו] להכנסת הגדולה ר"מ מרמזי עדים מהני איכי לימא איכא בינייהו עדים [ומדוע אמרו בירושלמי שם ארביא בנייהו מפולת שאין בזה העריות, אלא ודאי הכל מודים בהפקיר בעדים שאסרו מחשש הערנות], וראה עוד מה שהארך בזה שם, וראה הערות לשיע אוד"ו, לק"ש דה"ו ע' 132.

קלג בייחא עירובין סה, ב. מ"א ס"ב ה. וראה לקמן י"ד ס"א ס"ב ל, וקרא שם ס"ב ג.

קלד תוס' עירובין שם ד"ה שהתולין, לפרוש ח"י ס' תמש סוף ס"ב א.

קלה ס"ז ס' תמש סוף ס"ב א. ח"י שם.

קלו תוס' שם, לפרוש ח"י שם.

קלז ואם מצא בביתו בפסח נגאבא לעיל ס' תמו ס"ח.

קלח ח"י שם, משמעות המוציא בחולין ה, ב.

קלט ראה לקמן י"ד ס"ב ב. מ"ב ס' ב, שהביא מנמרא חליץ שם, שתולין ששהליץ המנעם בחמץ של נכרים ולא שבוק היתרא ואכל אסורא, וראה ח"י סוף ס"ב ד, שאין תולין כן במבוגז (בעובר להבעים), וראה לקמן שם ק"א ס"ב ח.

קמ משמעות הו"א בס"י תלו סוף ס"ב (ראה לעיל שם סוף ס"ב ט), ביח רס"ו תמש, מ"א שם ס"ב ג.

קמא ח"י ס"ב כב, אליה רבה ס"ד ה.

קמב סוף ס"ב ג.

קלא סוף סוף א. **קלב** ראה מ"א ס"ב ה, ופ"ח ס"ה ד"ה שו. מ"א. וראה לעיל ס' תלו ק"א מ"ב ו, שהוא פירוש האמתי ברברי הירושלמי, וכמו שנתבאר בס"י תמה (שנתראה בהונת ק"א ל"א תמה שאבד ולא הניע לדינו). אמנם בשארית הירדה אותה ס"ד מביא מדברי רבנו ביה (בריו), ואינם לפנינו, ואפשר הוא מקוננים אריון ל"א תמה (שנאבד): האחרונים יש מהן שמקילין בהפקיר בפני עדים ... ויש מהם שמקילין אם בדיק וביטל כמתקן חמרים ויכבר כתב הרב דשון הרא"ש [שם] וישראל שמצא [תמן בביתו אחר הפסח מן הדין הוא מותר] כו' דכיון שביטול כו' [ובירושלמי פלגי כו'], לא תשעת הכו'. וכולם תלו ייזיי בלשון הרא"ש, אבל הרב ר"ד בן תתקדו ערוך בפרוש ב"ש פ"ד דעירובין (דס"ד ע"ב [שהוא החלבה דלקמן ס"ל]) גבי ריג שמצא חמץ בדיק אחר הפסח ותנתו לא"י, וקאמר דמתנו הולכינן אחר רוב עובדי דרכים ורוב עובדי דרכים הם א"י, ותחזי של א"י שעבר עליו הפסח מותר בהנאה, הרי להדיא דאילו היה חמץ של ישראל זה שמצא בדיק היה אסור בהנאה, ואע"ג דאין לך הפקר גדול מה שמונע על אש הדק, ואנן סהדי דחזאי מתייאשי בעליו, שהרי המוצא נוסלו לעצמו ואינו צריך להחזיר, וגם יצא יד המנת חמרים, וזאי היה ליה למעבד, אפילו הכי אסור, וכתב הרב הד"ה טעם הירושלמי [שם] דחיישינן שמא יבאו להטריים בפעם אחרת (עיין באליה וזוטא [שם]), וכן גבי פסחים ל"א ע"ב [שהוא ההלכה דלקמן ס' תמש] וזני של ישראל, ומזאי חמץ בתוכה, והופיעליט א"י יהודים כו', או להיפך, חמץ הנמצא בחובה תנין בנגיעה גלדת ושרי [כמצינו לקמן שם], ולדעת ר"ח תלינו בפועלים, והרי נאבד מהם